

Armoede (in Nederland)

“Wat zou jij, voortkomend uit een familie van juristen en leraren, willen vertellen over armoede? Jij weet niet wat dat is.” zou u tegen mij kunnen zeggen, en tot twaalf jaar geleden had ik inderdaad geen idee. Toen werd ik door Tiny van de Donk zo ongeveer de voedselbank in gesleept. Sjef en Tiny waren op zeer kleine schaal gewoon maar begonnen. In Helmond was er al zoiets dus gingen zij voedselpakketten rondbrengen bij armlastigen die zij kenden en ik ging maar eens helpen. Ik kon die oude mensen dat toch niet alleen laten doen.

Niet zo veel later was het aantal bestemmingen flink gegroeid en moesten de mensen zelf hun pakket maar komen halen. Dat vroeg natuurlijk enige organisatie en meer medewerkers. Tiny schoof dat naar mij toe en zodoende heb ik als coördinator de eerste Eindhovense voedselbank van de grond helpen trekken.

Ik zal u verdere details besparen, maar ik leerde al doende mensen ‘aan de rand van de samenleving’ kennen! Mensen waarvan ik wel wist dat ze er waren, maar ik kende er niet één. Ik kende al wel zonderlinge mensen die in de Grote Beek (vroeger: de RPI) bivakkeerden vanuit een bezoekersgroep, dus ik schrok niet zo gauw meer, maar er was niets te schrikken! Van de tientallen cliënten van de voedselbank, een poos hadden we er meer dan 150, waren er wel een paar vreemde figuren bij, maar verder was er aan de buitenkant niets te zien! Dus op de vraag: ‘hoe ziet een arme Nederlander er uit?’, is het antwoord: ‘net als u en ik...’

Als je met dat volkje optrekt dat eens in de week een pakket komt halen, leer je hen kennen, ook al is het wekelijkse gesprek maar één zin, zo’n gesprek loopt door over de jaren, en vaak komen er ontboezemingen. Zo kreeg je te horen wanneer er onoplosbare problemen waren zoals het afsluiten van het electra komende maandag of zelfs een uitzetting. Vaak ging het om een schuld van maar 1500 euro of zo en ik vond dat ik dat als diaken op moest lossen voordat er catastrofes gebeurden. Ik kon meestal terecht bij het SMH (Steunpunt Materiële Hulpvragen) of onze eigen diaconie om dit tijdelijk op te lossen. Tijdelijk, ja....

Voor blijvende oplossingen zijn we op de overheid aangewezen, op de een of andere vorm van bijstand dus. Daarvoor moet je bij het UWV zijn en daar is nog wel het een en ander over te doen de laatste tijd.

Trouwens de overheid, in vele vormen, is niet zo erg begaan met onze een miljoen armoedzaaiers. Als je weinig inkomen hebt, is een kleine tegenvaller al voldoende om in de schulden te raken. Daar kom je dan niet meer uit, zeker niet als het boetes betreft. Kun je een boete niet betalen dan verdubbelt die binnen de kortste keren. Boete op armoede dus. Het UWV en andere overheidsorganen (belastingdienst, RDW, etc.) zijn daar nogal kwistig mee als je termijnen overschrijdt en dat kan zomaar gebeuren. Een voorbeeld?

Je rijdt een brommertje. Een brommer moet je verzekeren. Opeens houdt het ding er mee op en je zet hem in de schuur. De reparatie is te duur en je gaat maar weer fietsen. De verzekering loopt af, maar ach... laat maar staan. Je wist niet dat het ding tegenwoordig ook verzekerd moet zijn als je er niet op rijdt! Je krijgt een prent van 390 euro. Protesteren kan alleen als je eerst betaalt, maar dat kun je niet. Prompt komt er drie maanden later een bon overheen van 780 euro.....

<https://by-rutgers.nl/Liedereren/Mommers.mp3>

Harry had twee oude auto’s waar hij met geen mogelijkheid meer van afkwam - schroot met een kenteken, maar volgens de RDW nog steeds auto’s. Schorsen kon wel, maar uitschrijven niet. Daarvoor moeten ze naar de sloop, en zie ze daar maar eens te krijgen zonder wielen en zonder werkende motor. Dat leverde voor Harry het volgende bureaucratische obstakel op. ‘Bij het UWV zeggen ze dan: ‘Je hebt twee auto’s dus je krijgt geen uitkering.’

Als je vergeet de schorsing te verlengen, krijg je tegenwoordig prompt een boete voor het niet voldoen aan de verzekering, de APK-keuring en de wegenbelasting. Dat overkwam Harrie toen hij met zijn echtscheiding bezig was...

Die Nederlandse armoede zie je niet terug in de statistieken want voor de rekenaars van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Sociaal en Cultureel Planbureau en Eurostat bestaat het rijk der schulden niet. De armoede daalt volgens de officiële statistieken. Maar is dat wel zo? Ik dook in de cijfers en ontdekte dat schulden daar niet meetellen. Zo zien we tienduizende mensen in armoede over het hoofd. Gezinnen met schulden zien veel van hun inkomen linea recta naar de deurwaarder gaan.

Nederlandse armen zijn steeds vaker mensen die misschien geen honger hebben, maar wel een berg ongeopende post. Mensen die lamgeslagen onder een dekentje liggen met de gordijnen dicht. Die de deur voor niemand meer open doen, uit angst voor deurwaarders. Het zijn mensen die op een camping gaan wonen, op de vlucht voor hun schuldeisers.

Maar dan zijn er óók nog mensen van wie er überhaupt geen gegevens zijn. Deurwaarders noemen hen liefkozend 'noorderzonnetjes.' Ambtenaren noemen hen 'VOW'ers' ('vertrokken onbekend waarheen'). Politici houden het op 'fraudeurs en criminelen.' En hoe groot is déze groep dan wel? We weten het niet. Volgens de Gemeentelijke Basisadministratie zijn er zo'n 500.000 Nederlanders 'VOW.' Het ministerie van Binnenlandse Zaken vermoedt dat er hiervan zo'n 100.000 nog in Nederland zijn.....

Schulden spelen een steeds grotere rol in onze economie. Alleen al de omzet van deurwaarderskantoren is in de afgelopen dertig jaar meer dan verviervoudigd.

'De meeste mensen deugen', schreef Rutger Bregman laatst uitgebreid in De Correspondent. De wetten worden echter gemaakt om de uitzonderingen, de zg. fraudeurs te grazen te nemen en dat gaat ver!

Armen moeten aan de meest krankjoreme dure regels voldoen om een uitkering te kunnen krijgen èn te houden! Het eenvoudigweg geld geven aan mensen die er om vragen is veel en veel goedkoper, zelfs als er die ene procent profiteurs bij zou zitten die je dus niet meer controleert. Uit onderzoek blijkt dat iedereen, ook de rijken, daar gelukkiger van worden. Het OBi (Onvoorwaardelijk Basis-inkomen), waar de laatste tijd weer veel over geschreven wordt, zal er niet komen, ben ik bang. 'Gij zult werken voor uw geld!'

Waarom praten we in de kerk eigenlijk over armoede? Wel, Jezus praat in zijn gelijkenissen bijna nergens anders over. Lees er de evangeliën maar op na.

[
Spr. 28:27: Wie den arme geeft, zal geen gebrek lijden.
Matth. 5:42: Geef hem, die van u vraagt.
Matth. 19:21: verkoop uw bezit en geef het de armen. Marc.10:40.
Luc. 6:30: Vraagt iemand iets van u, geef het hem.
:38: Geeft en u zal gegeven worden.
12:48: wien veel gegeven is, zal veel geëist worden.
Hand. 20:35: Het is zaliger te geven dan te ontvangen.
Jes. 58:7: dat gij . . arme zwervelingen in uw huis brengt.
Ex. 23:6: Gij zult het recht van de arme . . niet buigen.
Lev. 19:10: het afgevallene . . zult gij aan de armen laten. 23:22
Deut. 15:4: Er zal echter geen arme onder u zijn.
15:11: Want armen zullen nooit in het land ontbreken.
]

De laatste tijd wordt er (weer) geschreven over 'het OBi', het Onvoorwaardelijk Basisinkomen en negatieve belasting, kortom (alle) mensen geld geven. Ze mogen zelf weten wat ze daarmee doen. Wat blijkt (en daar is veel onderzoek naar gedaan) een aantal van hen gaat (weer) studeren, anderen gaan afkicken, een derde begint een bedrijfje, hoe dan ook, de kleine criminaliteit zal afnemen. Iedereen, ook de rijken, worden gelukkiger. Het is bovendien veel goedkoper dan al dat controleren en chicaneren. De voormalig armen zien weer perspectief en zullen opstaan, en dat is een goede christelijke traditie.

Uitgesproken in de Ontmoetingskerk op 29 april 2018.

Nawoord

Rutger Bregman: Het gegarandeerde basisinkomen. Of zoals economen het noemen: de *negatieve inkomstenbelasting*. Of zoals ik het zelf een tijdje geleden noemde: de **basiszekerheid**.

Verdien je niet genoeg om boven de armoedegrens uit te komen? Dan maak je geen geld over aan de belastingdienst, maar maakt de belastingdienst geld over aan jou. Iedereen die onder de armoedegrens zakt, of je nu een baan hebt of niet, wordt daar onvoorwaardelijk - zonder sollicitatieplicht of tegenprestatie - bovenuit getild.

Lees ook: <https://www.groene.nl/artikel/blijven-lachen-terwijl-het-kapitalisme-in-je-gezicht-spuugt>

In 'Maarten!' las ik later:

In het neoliberalisme moeten alle sociale arrangementen vermarkt worden, want dat zou een kleine slagvaardige overheid opleveren. Vanuit die gedachte moest eindeloos bezuinigd en gereorganiseerd worden. Solide organisaties in zorg en sociale zekerheid gingen in de steigers en verloren het vertrouwen van de burgers. De belofte van dit immense project was dat de burgers meer vrijheid zouden krijgen. Het tegendeel is het geval gebleken: de kosten zijn hoger geworden en de dienstverlening minder. Burgers zijn verstrikt geraakt in een doolhof van regelgeving en verplichtingen. In tal van sectoren worden de activiteiten overwoerd door een schimmel van eendeloze administratieve verplichtingen. De overheid schiet aanhoudend tekort in de uitvoering van haar taken.

In het grote bezuinigingscircus heeft de overheid ook haar eigen expertise afgeschaft: de Rijksplannologische Dienst is opgeheven, de woningbouw corporaties zijn 'in de markt gezet', Staatsbosbeheer is geprivatiseerd en de Rijksgebouwendienst is veranderd in een vastgoedbedrijf.

Zo kan de burger op tal van terreinen niet langer op de overheid rekenen, en wie niet handig is met de dikke digitale schil die de overheid rond haar gebrekkige activiteiten heeft gebouwd, zal stilletjes wegwijnen.

Maarten van Rossem: we moeten ophouden met de verpestende ideologie van het neoliberalisme. In de Nederlandse democratie is er, anders dan al die intelligente columnisten beweren, geen enkele behoefte aan Grote Verhalen, laat staan aan Het Redden van de Westerse Beschaving. Noodzakelijk is bekwaam, vertrouwenwekkend en menswaardig bestuur zodat er in 2019 geen 1,8 miljoen laaggeletterden zijn en dat er geen 18.000 mensen in het gevang (in gijzeling) zitten voor onbetaalde verkeersboetes. De overheid wordt steeds minder populair, zeg ik er dan maar bij.

15-6'19

De Nederlandse samenleving kent een enorme hang naar controle, een hardnekkig verschijnsel dat je werkelijk overal tegenkomt. 'De meest stompzinnige en dwaze deugd die we ooit hebben geschapen,' vindt filosoof en psychiater Damiaan Denys.

<https://www.vpro.nl/programmas/tegenlicht/kijk/afleveringen/2018-2019/ons-basisinkomen-volgens-rutger-bregman.html>

https://decorrespondent.nl/11414/hoe-de-verzorgingsstaat-mensen-niet-langer-helpt-maar-in-de-problemen-brengt/686681066786-6ed9a00f?pk_campaign=daily&mc_cid=c33b076070&mc_eid=8d5ab36922

Begin 2017 verdiepte ik mij voor het eerst in de schuldenindustrie van Nederland.

U ziet het, Sanders leven was een tikje ontspoord. Hij was weggezakt in het drijfzand van schulden. Nu was Sander altijd al een beetje een moeilijke man. Zeg gerust: een 'onmaatschappelijke'. Zo eindigde zijn dienstplicht begin jaren negentig voor de krijgsmacht.

Maar goed, daar was hij na een paar jaar zitten vanaf. En sindsdien werkte hij als grafisch vormgever aan foldertjes, displays, beurzen, auto's en winkeltjes.

En als hij weer eens ontslag had genomen, dan verdiende hij bij als vrachtwagenchauffeur bij een uitzendbureau.

Sander had regelmatig last van depressies, maar hij had ook werk, sociale contacten, en zelfs een vriendin. Soms was hij even van de radar, maar altijd kwam hij weer bovendrijven.

Totdat het helemaal misging.

'Ik had een grote freelanceklus en trok nachtenlang door', vertelde hij me. 'Ik leefde met een jetlag.' Het was begin 2010 en voor Sander ging toen alles op zwart – alle systemen op nul. Hij kwam alleen naar buiten om naar de supermarkt te gaan, om kwart voor negen 's avonds, als er bijna niemand meer in de winkel was.

De verplichtingen die bij het leven horen, de rekeningen, de aanvragen, de aangiftes – hij liet ze gaan. Brieven stapelden zich op achter zijn voordeur. Hij kon er niks mee. Al die post vertelde hem dat zijn leven klote was, maar ja, dat wist hij zelf ook wel.

Buiten draaide de wereld gewoon door. Sander had bijvoorbeeld een stuk of twintig klusmotoren. De meeste daarvan reden niet meer – het was schroot in zijn schuur. Maar doordat hij de verzekering van deze motoren niet betaalde, kreeg hij boete na boete van het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), wegens onverzekerd rondrijden (wat hij uiteraard niet deed). Bij elkaar liepen de boetes op tot tienduizenden euro's.

Op een dag belde de politie aan. De rechter had vastgesteld dat hij zijn boetes niet betaalde. Het gevolg: Sander moest drie maanden de gevangenis van Lelystad in. Op de foto van zijn intake ziet hij eruit als een schipbreukeling: verwilderd, verward, verwaarloosd.

In de gevangenis bereikte hij een nieuw dieptepunt. Hij stopte met eten, zag het leven niet meer zitten. En dus werd Sander overgebracht naar de gevangenis in Scheveningen, waar ze hem aan de dwangvoeding en zware medicijnen zetten. Daarna kon hij weer terug naar Lelystad.

Sander had nog ongeveer twee maanden te gaan, toen een psychiater besloot dat hij vanwege zijn suïcideneigingen 'detentieongeschikt' was. Hij werd overgeplaatst naar Mentrum, een psychiatrische crisisopvang in Amsterdam.

Waarom hij daar na anderhalve maand werd ontslagen, weet hij niet meer. Beter voelde hij zich in ieder geval niet. Door zijn gevangenschap had hij naast zijn depressie ook een posttraumatische stressstoornis ontwikkeld. En nu zat hij weer thuis.

Om onduidelijke redenen kwam de politie hem vlak voor Sinterklaas nóg een keer ophalen. Het hele weekend zat hij vast in een politiecel. Tot hij – tot grote verbazing van het aanwezige gevangenispersoneel – weer in Lelystad terecht kwam. 'Toen hebben ze maar een taxi voor me gebeld', vertelde hij me.

Wie helpt deze man?

Uiteindelijk lukte het een maatschappelijk werker om de incassomachine van het CJIB te stoppen. Ze deed een gratieverzoek en wist Sanders gevangenisstraf om te zetten in een taakstraf.

Sander ontving een erfenis, waardoor hij met behulp van de maatschappelijk werker ook regelingen met andere schuldeisers kon treffen. Het nadeel van die erfenis: zijn uitkering werd per direct stopgezet.

Dat laatste bleek een tikkende tijdbom. Toen het geld op was, moest Sander een nieuwe uitkering aanvragen. Het lukte hem niet. Steeds werd hij afgewezen: hij miste een formulier of reageerde te laat.

Automatische incasso's werden niet geïncasseerd en de hele molen begon opnieuw te draaien.

Sander was nog steeds depressief. Natúúrlijk was hij nog steeds depressief. Hij ging het ene na het andere ggz-traject in: psychologen om mee te praten, psychiaters voor de medicijnen. Telkens moest hij zijn verhaal doen, van het begin af aan. 'Je hebt zesentwintig gesprekken per jaar', vertelt hij. 'In het begin leer je elkaar kennen, dan is de behandeling op, en moet je weer naar de volgende instelling.'

Terwijl Sander voor tienduizenden euro's aan ggz-kosten maakte, probeerden deurwaarders voor tienduizenden euro's aan schulden te incasseren. Niemand die hem daarbij hielp. Ja, er was wel een 'signaleringsplan' opgesteld door zijn hulpverleners.

Toch werd Sander in april 2017 uit zijn huis gezet.

'Hoe gaat het?' vroeg zijn psycholoog de volgende dag.

'Slecht', antwoordde Sander. 'Ik ben net mijn huis uitgezet.'

Dakloos zijn is een dagtaak, weet Sander inmiddels. Hij had geen inkomen meer, want zonder adres geen uitkering. Dit was het begin van een nieuwe bureaucratische odyssee.

'Slaap je op straat?' vroegen ze bij de sociale dienst.

'Nee', zei Sander. 'Ik slaap bij een vriendin.'

'Kun jij je daar inschrijven?'

'Nee.'

'Oké, dan kunnen we je ook geen uitkering geven. Je hebt een adres of je bent dakloos.'

Na veel administratieve besommeringen wist Sander zowaar een postadres te bemachtigen. Een brievenbus onder het politiekantoor, waar hij nog was opgesloten vanwege die onverzekerde motoren. Hij vindt het verschrikkelijk dat hij daar steeds heen moet. Hij háát het.

Met zijn schulden is Sander nog steeds bezig. 'Bij Doras

zeggen ze dan: hier heb je een map, als jij nu even je post gaat uitzoeken. Maar als je depressief bent, dan is dat zó vreselijk zwaar.'

Doordeweeks gaat hij naar de dagbesteding om te schilderen en te tekenen: abstracte langwerpige hoofden, kleurrijke verzinbeestjes, en ja, dit soort tekeningen over wat hem is overkomen.

Hoe het verder moet met zijn leven: hij weet het niet. Het gaat nog jaren duren voordat hij van zijn schulden af is. Hoe hij een huis gaat krijgen, geen idee. En of hij ooit nog werk zal vinden?

Men is ermee bezig.

Waarom gaat het steeds zo mis met arme mensen?

Naar Wikipedia:

De piramide van Maslow is een aan [Abraham Maslow](#) toegeschreven ordening van behoeftes, op basis van zijn in 1943 gepubliceerde motivatie-theorie. Maslow rangschikte de volgens hem universele behoeften van de mens in deze hiërarchie. Volgens zijn theorie kan de mens pas streven naar bevrediging van de behoeften hoger in de hiërarchie nadat de lager geplaatste behoeften bevredigd zijn.

Maslow ziet de mens als een uniek gemotiveerd individu met een brede waaier aan drijfveren. Om zich als gezonde persoonlijkheid te kunnen ontwikkelen moet een aantal fundamentele menselijke behoeften minimaal bevredigd zijn. Al deze fundamentele behoeften zijn aangeboren. (Er zijn individuele verschillen: seks is niet voor iedereen even belangrijk.) Zijn theorie, die hij in "A Theory of Human Motivation" in de Psychological Review publiceerde (1943) stelde dat elk mens een bepaalde behoeften-opbouw, de zogenaamde piramide van Maslow doorloopt; je voldoet eerst aan je basisbehoeften, voordat je aan meer

luxue, minder noodzakelijk behoeften kunt voldoen. Pas indien je aan alle ontberingsbehoeften voldaan hebt, kun je aan [zelfactualisatie](#) gaan doen en ben je psychisch gezond.

Iets anders geformuleerd:

De basisbehoeften bestaan uit:

- Fysieke basisbehoeften (eten, drinken, ademhaling, kleding, onderdak, beweging en seks)
- Bestaanszekerheid (behoefte aan lichamelijke veiligheid)
- Sociale behoefte (er bij horen, saamhorigheid, liefde)
- Erkenning (zelf-imago, reputatie, eigendunk, zelfrespect)
- [Zelfactualisatie](#) (zelfverwezenlijking, doen wat je roeping is) *Er wordt uiting gegeven aan de behoefte om mogelijkheden optimaal te benutten, het beste uit zichzelf te halen.*
- Transcendentale behoeften.

Deze volgorde geldt voor ieder mens. De meeste van de éénmiljoen armen (inmiddels 2022) zijn nog bezig met het proberen te voldoen aan de fysieke basisbehoeften. Ze plannen niet verder dan hooguit één dag vooruit: waar haal ik eten vandaan en waar slaap ik straks. Zolang zij niet verder kunnen kijken, komen eigendommen, lichamelijke veiligheid en goede gezondheid niet aan bod. Zo geldt dat voor elke laag in de piramide. Er is geen sprake van 'zelfredzaamheid'. Het adagium van de meritocratie (samenleving waarin de sociale status bepaald wordt door prestaties en capaciteiten) is een leugen. De TV-uitzendingen 'Sander en de kloof' laten dat duidelijk zien.

In de neoliberale opvattingen van de laatste drie decennia (waaronder die van Rutte!) stroken met die meritocratie. De Franse schrijver en filosoof Piketty:

Het zijn niet technologie en economie die de ongelijkheid in een samenleving bepalen, maar ideologie en politiek, of het nu de standenmaatschappijen zijn uit de Middeleeuwen (adel, geestelijkheid en het volk), slavenhandel, kastenstelsel of de huidige meritocratische westerse samenlevingen. maakt daar korte metten mee.

Zolang mensen in de onderste lagen van de piramide van Maslow verkeren, zijn ze niet in staat om daar eigenhandig uit te komen. Het lijkt wel of zij minder intelligent zijn door alle dagelijkse beslommeringen. De enige manier om armen te helpen is: geef hen geld. Of je dat nu basisinkomen, burgerdividend of welvaardsdividend (Soons) noemt, doet er niet toe.

Lees anders: '**Uit het neoliberale moeras** Naar een economie die dienstbaar is aan de mens' van Drs. Jan Soons, een boekje van krap 130 pagina's.

3-3-2022